

УДК 608.347.77

Шляхи усунення перегинів у викладанні дисципліни з інтелектуальної власності

Кузнєцов Ю.М.

КПІ ім. Ігоря Сікорського, м. Київ, Україна

Анотація. Хронологічно представлена історія впровадження в Київському політехнічному інституті (КПІ) дисциплін, що присвячені методології науково-технічної творчості, набуття, охорони, захисту і комерціалізації об'єктів права інтелектуальної власності. Проаналізовані позитивні і негативні наслідки викладання дисциплін по інтелектуальній власності і патентознавству. Зроблений наголос на стратегічну помилку, коли дві дисципліни (одна юридичного, друга інтегрованого інженерного творчого спрямування) об'єднали в одну і почали викладати двома викладачами двох різнопрофільними підрозділами КПІ. Наведені рекомендації по усуненню цього перегину для підвищення якості інженерної освіти.

Ключові слова: творчість, інновації, патентознавство, інтелектуальна власність.

1. Вступ.

Бурхливий розвиток техніки і технологій, інтенсифікація розробки інженерних об'єктів, створення в короткий термін принципово нових технічних систем в умовах викликів четвертої промислової революції «Індустрія 4.0» [1] і входження України в систему ринкових відносин вимагають вивчення питань з методології створення, правової охорони і використання об'єктів права інтелектуальної власності (ІВ). Тому ІВ набуває великого значення, як ніколи, і буде далі зростати. В документах Всесвітньої організації ІВ (ВОІВ) наголошено, що кожна країна для досягнення економічного та соціального добробуту суспільства потребує добре розвиненої та налагодженої системи ІВ. Виходячи за межі національних кордонів, чітко працююча система сприяє досягненню більшої стабільності та захищеності прав в умовах все більш конкуруючого глобального ринку. В той же час в Україні спостерігається така ситуація, коли ті чи інші нові технології, в тому числі й інформаційні, які розроблені українськими вченими, визнаються іншими державами, стають їх надбанням, а Україна від цього не має зиску.

Сучасний інженер і вчений повинні володіти не тільки глибокими знаннями у сфері науки і техніки, але також методами пошуку нових технічних рішень і основами правової охорони ІВ, не віддаючи своє науково-технічне досягнення іншим.

Київський політехнічний інститут (КПІ) завжди був і залишається одним з передових ЗВО на євразійському континенті. Київські політехніки Ігор Сікорський, Сергій Корольов, Архип Люлька, Олександр Мікулін, Степан Тимошенко, Євген і Борис Патон та багато інших відомі усьому світу. В системі підготовки інженерних кадрів в КПІ завжди переважала творча (креативна) форма, про що влучно сказав перший ректор В.Л.Кирпичов 31.08.1898 року при відкритті: «*Политехнический институт есть высшее учебное заведение, предназначенное для подготовки инженеров, т.е. как показывает название, людей-гениев, способных придумать и сделать новое...*».

2. Передісторія в хронології подій.

Згідно наказу Міністерства вищої і середньої спеціальної освіти УРСР №277 від 21.05.1980 р. в КПІ була введена з запропонованою програмою дисципліна «**Основи технічної творчості**» для всіх спеціальностей денної форми навчання в обсязі 56 годин лекцій і практичних занять, де 16 годин виділялося на виявлення і оформлення об'єктів технічної творчості. Не на всіх факультетах був реалізований наказ так, як на ММФ і зокрема, на

об'єднаній кафедрі металорізальних верстатів та інструментів (завідувач проф. Родін П.Р.). Про ефективність викладання дисципліни і позитивний досвід неоднаразово згадувалося на Методичних радах КПІ і науковій науково-методичній конференції «Стратегія розвитку університетської технічної освіти» (5.02.1998 р., МДТУ ім. М.Е.Баумана, доповідь Гасанова О.І.).

З 1997 р. на протязі двох навчальних років викладалася для магістрів VI курсу викладалася дисципліна «**Основи патентознавства та авторського права**» (по 18 годин лекцій і практичних занять), а через 5 років (наказ МОНУ №1/9-303 від 11.06.2003р. за підписом міністра В.Кременя) почала викладатися варіативна дисципліна «**Інтелектуальна власність**» згідно запропонованої програми (розробники Цибульов П.М., Жаров В.О., Кузнецов Ю.М., Сердюк Г.Н.) в обсязі одного кредиту, а в дійсності 14 годин лекцій для магістрів і спеціалістів V курсу з залученням викладачів факультету соціології.

Після анкетування близько 1,5 тис. магістрів на Методичній раді КПІ було прийнято рішення про збільшення годин для зміненої назви дисципліни «**Патентознавство та авторське право**» (24-лекції, 18-практичні), для якої після двохмісячного стажування за наказом ректора Згуровського М.З. у всіх підроділах Департаменту ІВ (голова Паладій М.В.) був підготовлений підручник в 2005 р. із схваленою Методичною радою НТУУ «КПІ» (протокол №8 від 21.04.2005 р.) і затвердженою першим проректором Якименко Ю.І. навчальною програмою, а доповнений в другому виданні вийшов в 2009 р. [4].

В 2008 р. Проректором НТУУ «КПІ» з наукової роботи Ільченко М.Ю. була затверджена наукова школа на кафедрі конструювання верстатів та машин за напрямком «**Інтелектуальна власність**» з короткою історією започаткування, першими публікаціями, кадровим складом і науковим керівником, публікаціями фахівців їх науковими доробками, участями в конференціях і семінарах, зв'язками із провідними організаціями та установами в галузі ІВ, а також подальшими перспективами розвитку.

Для методичного забезпечення викладання дисциплін з ІВ за участю автора підготовлені навчальні посібники [2,7,10,11], а для інформування про позитивний досвід КПІ опубліковані статті [3,6] і зроблено багато доповідей на конференціях [5,8,9].

3. Невдалі рішення і події останніх років. Майже за 60 років викладання багатьох дисциплін в різних ЗВО в Україні і за її межами прийшлося зіткнутися з «ноу-хау», коли дві дисципліни (одна юридичного, друга інтегрованого інженерного творчого спрямування) об'єднали в одну (по аналогії для спрощення розуміння «схрестили їжа і вужа») з метою приведення змісту підготовки за спеціальністю «**Інтелектуальна власність**» (**Переліку 2006 р.**) до сучасних вимог при переході до підготовки патентних повірених та для надання необхідних знань підготовки за інженерними спеціальностями (розпорядження №5-63 від 18.04.2016 р. про створення комісії з розробки **концепції**).

В протоколі засідання комісії було запропоновано 3 пункти, з яких перший стосувався виділення у дисципліні магістерської підготовки з новою назвою «**Патентознавство та інтелектуальна власність**» змістовного модуля юридичного спрямування, який повинен викладатися фахівцями-юристами ФСП (в їх фаховості сумніви немає, а навпаки). В результаті замість збільшення (було 9) практичних робіт інженерного спрямування їх зменшилося (стало 6), а потрібно щонайменше згідно проведеного анкетування магістрів різних спеціальностей 12. При різних методиках викладання однієї дисципліни двома викладачами з різних підрозділів з'явилася зайва бухгалтерія підрахунків балів, знизилася активність студентів при різних вимогах викладачів («добрий» і «поганий»), додалися претензії з боку недобросовісних студентів, які не працюють систематично або зовсім не працюють, шукаючи в «доброму» викладачів адвоката. Особливо це стало відчутно в умовах коронавірусу.

4. Висновки і пропозиції.

1. Треба визнати високий кадровий і фаховий потенціал **факультету соціології і права (ФСП)** і знайти можливість викладати всім бакалаврам КПІ дисципліну правового спрямування **«Право інтелектуальної власності» на 3-му курсі** в 6-ому семестрі (3 кредити). Тоді вже на рівні бакалаврата студенти зможуть виходити на захист своїх робіт і проєктів з захищеними правами на результати науково-творчої діяльності.
2. Треба врахувати високий творчий потенціал кафедр інженерного спрямування, наявність окремого цільового департаменту і підготовлену в КПІ когорту заслужених винахідників і патентних повірених і **в межах своїх підрозділів на 5-му курсі** викладати дисципліну інтегративного міждисциплінарного спрямування **«Патентознавство та трансфер технологій»** (3 кредити). Впевнений, що це підтягне нас до відомих ЗВО США і Великобританії.

Список літератури

1. Виклики четвертої промислової революції «Індустрія 4.0» перед вченими України /Кузнєцов Ю.М. //УП міжн. наук.-техн. конференція «Прогресивні технології у машинобудуванні». Львів-Карпати, 5-10.02.2018. –с.66-69.
2. Інтелектуальна власність: Навчальний посібник / Ю.М. Кузнєцов, Г.В. Косенюк, М.Г. Данильченко М.Г.; За ред. Ю.М. Кузнєцова – Тернопіль: «Економічна думка», 2006. – 419 с.
3. Кузнєцов Ю.М. Креативний підхід – головний інструмент в інноваційному прориві // Журнал «Інтелектуальна власність», №4, 2011.- С.12-16.
4. Кузнєцов Ю.М. Патентознавство та авторське право. Підручник: 2-е видання, перероблене і доповнене / Ю.М. Кузнєцов Ю.М.- К.:ТОВ «Кондор», 2009. – 446 с.
5. Кузнєцов Ю.М. Актуальні проблеми і досвід впровадження дисциплін з інтелектуальної власності у вищих навчальних закладах / Ю.М. // Доповідь на I Міжнародній науково-технічній конференції «Машинобудування і металообробка – 2003», м. Кіровоград, 2003. – 25 с.
6. Кузнєцов Ю.М., Бенатов Д.Е. Роль дисциплін з інтелектуальної власності при підготовці спеціалістів нової генерації // Винахідник і раціоналізатор. – 2003. – №6. –С. 15-19.
7. Кузнєцов Ю.М. Дипломне проектування з інтелектуальної власності. — К.: ТОВ «ГНОЗІС», 2007. –364 с.
8. Підготовка магістрів з інтелектуальної власності в НТУУ «КПІ» / Кузнєцов Ю.М., Мікульонюк І.О., Литвин О.В., Чікін С.В. / XI Всеукраїнська конференція «Проблеми підготовки фахівців з ІВ, інформаційно-аналітичної та інноваційної діяльності», м.Київ, 2011. – С. 29-34.
9. Порушення економічних і правових аспектів у сфері інтелектуальної діяльності – загроза національній безпеці України / Кузнєцов Ю.М. // V Міжн. наук.-техн. конф. «Прогресивні напрямки розвитку технологічних комплексів» (КЗЯТПС-2020), 29-30.04.2020, Чернігів, ЧНТУ.-С.18-20.
10. Практикум з дисципліни «Патентознавство та авторське право» Навчальний посібник:/ Кузнєцов Ю.М., Мікульонюк І.О., Самойленко О.В. –К.:ТОВ «ГНОЗІС», 2014.-317 с.
11. Практикум з дисципліни «Основи технічної творчості» / Кузнєцов Ю.М., Литвин О.В. / Навчальний посібник/ К.:ТОВ «ЗМОК» – ТОВ «ГНОЗІС», 2010.-160 с.
12. Роль інновацій при підготовці фахівців у сфері інтелектуальної власності /Кузнєцов Ю.М. //8-ма Всеукр. наук.-практ. інтернет конф. «Інтелектуальна власність: погляд ХХІ століття», ЧНУ ім. Б.ХмельницькогоБ 17.05.2019.-с.18-25.

Ways to eliminate inflections in teaching disciplines of intellectual property

Kuznetsov Yu.M.

Abstract. The history of introduction of disciplines devoted to the methodology of scientific and technical creativity, acquisition, protection, protection and commercialization of intellectual property rights in the Kyiv Polytechnic Institute (KPI) is presented chronologically. The positive and negative consequences of teaching disciplines in intellectual property and patent science are analyzed. Emphasis was placed on a strategic mistake when two disciplines (one legal, the other integrated engineering creative direction) merged into one and two teachers of two different departments of KPI began to teach.

Keywords: creativity, innovations, patent science, intellectual property.